

DR. BÉRES JÁNOS - SOMOS BÉLA:

CSEHSZLOVÁKIAI TAPASZTALATOK

1973. januárjában Intézetünk három tanára Dr. Béres János, Erdős József és Somos Béla a prágai November 17. Egyetem nyelvi és szaktárgyi előkészítő karának munkáját tanulmányozta.

Először együttes beszámolójukat tesszük közzé, majd Dr. Béres János és Somos Béla észrevételeit. Erdős József beszámolója az audio-vizuális oktatásról a következő alkalommal jelenik meg. /A szerk./

A küldöttség tagjait január 24-én hivatalában fogadta Frantisek Kopecky dékán, aki ismertette az előre elkészített programot, valamint részletes tájékoztatást adott a November 17. Egyetem felépítéséről, különös tekintettel a nyelvi és szaktárgyi előkészítő kar munkájára. Az egyetemnek két kara van: társadalomtudományi, valamint nyelvi és szaktárgyi előkészítő kara. Az egyetem élén rektor, a karok élén pedig dékánok állnak. A nyelvi és szaktárgyi előkészítő karon hat tanszék működik:

- 1./ cseh nyelvi
  - 2./ szlovák nyelvi
  - 3./ a Cseh Szocialista Köztársaság területén működő szaktárgyi tanszék,
  - 4./ a Szlovák Szocialista Köztársaság területén működő szaktárgyi tanszék,
  - 5./ társadalomtudományi, és
  - 6./ a külföldi diákok oktatásának módszertani tanszéke.
- A hallgatók létszáma évente 600-800 között ingadozik.

A diákok előkészítése úgynevezett oktatási központokban történik, amelyek élén egy-egy igazgató áll. Összesen nyolc oktatási központjuk működik: hat a Cseh Szocialista Köztársaság területén /Praha, Mariánské, Lázne, Teplice, Dobruška, Zahrádky, Holesov/ és kettő a Szlovák Szocialista köztársaság területén /Senec, Herlay/. Egy-egy oktatási központban 80-100 külföldi diák tanul.

A küldöttség a prágai központon kívül meglátogatta a Zahrádkyban és a Mariánské Lázneban levő oktatási központot is. Mind Prágában, mind a két vidéki központban a küldöttség tagjait nagy szeretettel és igen szívélyesen fogadták. Így módunkban volt az óralátogatásokon kívül megismerkedni a tantestületek tagjaival, betekintést nyertünk a diákothoni életbe, s megnéztük egyes városok nevezetességeit. Láttuk jól felszerelt tantermeiket, szertárakat, a nyelvi laboratóriumot Zahrádkyban, menzáikat, diákszobáikat és Zahrádkyban az oktatási központot körülvevő gyönyörű parkot. Megismerkedtünk Ceska Lipa és Novy Bor városokkal is, Zahrádkyban és Mariánské Lázneban a tantestület tagjaival a kutatási és nevelési kérdésekről hosszas eszmecsereét folytattunk. Megismerkedtünk a fontosabb nyelvi és szaktárgyi tankönyvekkel, illetve jegyzetekkel; néhányat magunkkal is hoztunk. Felajánlottuk a már eddig is bevált nyári üdüléscsereét, amit a szakszervezeti bizottságok ottán kívánatos lebonyolítani. Vendéglátóink ajánlatunkat örömmel fogadták.

Létrejöttek a személyes kapcsolatok a közös tudományos és módszertani munka folytatásához, amit az 1973. őszén aláírásra kerülő bilaterális egyezmény fog részletesen szabályozni.

A nyelvi és szaktárgyi előkészítő karon a tanév két félévről áll. Ebben a tanévben a téli szemeszter október 1-én kezdődött és március 14-én ér véget. Október hónapban csak cseh és szlovák nyelvi oktatás folyt. November 1-én léptek be a szaktárgyak az illetékes szakirányok tantervei szerint. Február 1-vel kezdődik "A mai Csehszlovákia" című tantárgy oktatása. A téli szemeszterben az oktatást február 28-án fejezik be, majd két hét vizsgaidőszak következik. A nyári szemeszter március 15-én kezdődik és június 15-én fejeződik be. Június első három hetében intenzív módon adják le az illetékes egyetemi vagy főiskolai kar felvételi vizsgatárgyainak szakanyagát. Az egyetemi, főiskolai felvételi vizsgákat július hónap negyedik hetében bonyolítják le.

A tanév folyamán többféle vizsgáztatás van:

- a/ az oktatás során - tájékoztató és ellenőrző vizsgáztatás,
- b/ a tantárgy jellege és óraszámai szerint - félévenként 3-5 ellenőrző írásbeli dolgozat,

- c/ írásbeli és szóbeli részvizsgák, beszámolók osztályozással, valamint a téli szemeszter beszámoló vizsgái. Eredménytelen vizsga esetén a diák a vizsgát a pótvizsga időszakában megismételheti/.
- d/ írásbeli és szóbeli záróvizsga cseh és szlovák nyelvből, írásbeli és szóbeli vizsga a felvételi tárgyakból, beszámolók osztályozással és a nyári szemeszter beszámoló vizsgái.

A vizsgaeredményeket tanulmányi kimutatásokba jegyzik be, és ezek a felvételi irányítás alapjául szolgálnak. A szóbeli vizsgák bizottságok előtt történnek. A felvételi vizsgák július utolsó hetében lesznek /írásban és szóban/. A szóbeli vizsgák az egyetem rektora által kinevezett 3 tagú bizottság előtt történnek. /Két tagot a fogadó egyetemről kér fel a rektor, egyet pedig az előkészítő kar tanáraiból nevez ki. A bizottság elnöke a fogadó egyetem vagy főiskola egyik bizottsági tagja/. Amennyiben a diák egy tantárgyból megbukik, lehetősége van egy hónapon belül bizottság előtt javítóvizsgát tenni. A kar az ilyen hallgatóknak intenzív előkészítést szervez a javítóvizsgák sikeres letétele céljából. Ha pedig a diák az évvizsgán két vagy több tárgyból bukik, a kar **úékánja az egyetem rektorának jóváhagyása után** kizárja a nyelvi és szaktárgyi előkészítő karról.

/Béres János/

Miután meglátogattam a prágai November 7. Egyetem két oktatási központját /Zahrádky és Mariánské Lázně/, módomban volt tapasztalatokat szerezni a cseh nyelv, mint idegen nyelv oktatásának módszertanáról, különösen a társalgási és laboratóriumi órák vezetéséről.

Zahrádkyban 100 diák tanul 19 pedagógus irányításával. A többség vietnami, a nyelvi előkészítésük pedig kétéves. Néhány arab diák testnevelési főiskolára történő előkészítése is itt folyik. Az oktatási központ elhelyezése szerencsés: egy volt kastélyt alakítottak át iskolává. Jó megoldás az is, hogy a diákokthon és az iskola egy épületben van. Mindenhol tisztaságot, rendet és az oktató-nevelő munkához szükséges jól felszerelt tantermekeket, szertárakat, dísztermekeket láttam.

Az épületet körülvevő park is gyönyörű. Az étkezés kifogástalan volt. A tanárok egy része bentlakó, másik része pedig a szomszédos városokban /Ceská Lipa, Novy Bor/ lakik. A bejárás szerintük nem jelent semmilyen nehézséget. Jó a diáktanár közötti viszony. A tanárok igen magas heti óraszámban dolgoznak, különösen az első hónapokban /kb. 23-27 órában/. Óralátogatásaim során azt tapasztaltam, hogy a tanárok szeretik az oktató-nevelő munkát, jó a nyelvi felkészültségük, óráik színesek, új tankönyvüket, illetve jegyzetüket célszerűen használják. A tanárok többsége hagyta beszélni a diákokat, volt azonban olyan is, aki túl sokat "egyénieskedett". Az oktatás II. hetében a diákok elfogadhatóan ismerték a nyelvet, sok tárgykörben már egészen otthonosan mozogtak, pedig - véleményem szerint - a cseh nyelv oktatása és elsajátítása nehezebb, mint a magyaré.

A társalgási anyagrészek szervesen épülnek be a komplex órák tananyagába. A társalgási témaköröket azonban önálló tematikaként kezelik, s nagy körültekintéssel oktatják. Talán ezeken az órákon tapasztaltam a diákok részéről a legnagyobb aktivitást a beszédképesség fejlesztésénél, a tanárok részéről pedig azt az ügyes fordulatot, hogy biztak ugyan a diák egyéni kezdeményezésében, de mindig biztos kézzel irányították a diák beszédének kibontakozását. Még teljesen szabad beszélgetés-társalgás alatt sem engedték ki az óravezetést egy pillanatra sem a kezükből. Tetszett, hogy társalgás közben sok volt a párbeszéd, sőt a csoport több tagjának egymással való beszélgetése. Nem voltak még egészen szerencsések a hosszabb beszélgetések, vagy az egyéni beszámolók.

Érdekes volt hallani az újság alapján szerzett napi eseményekről szóló híreket. Az a véleményem, hogy az oktatás ilyen korai szakában ez még nem időszerű, sok nehézséggel és pontatlansággal jár. Legfeljebb néhány rövid eseményt szabad csak feldolgozni, azt is inkább tanári irányítással.

A Zahrádkyban oktató tanárokkal több mint két óra hosszat beszélgettem. Többek kérésére röviden ismertettem a mi oktatási

felépítésünket, amit nagy tetszéssel fogadtak. Utána a diákoktho-  
ni életet vázoltam röviden. Különös **figyelemmel** kísérték diákklub-  
bunk működéséről adott tájékoztatásomat. Ők pedig elmondták,  
hogy a cseh nyelvi óravezetést szeretik tarkítani, s azt gyakori  
tananyag-feldolgozási változtatásokkal vagy egy-egy társalgási  
rész beiktatásával érik el. A szaktanárok az oktatás 4-5. heté-  
ben lépnek be, és a szakterminusokat nyelvi anyagba építve  
tanítják. A nyelvtanárok viszont gyakran látogatják a szakórá-  
kat, s az ott tapasztalt, valamint a szaktanárokkal folytatott egyé-  
ni konzultációk alapján átirányítják a cseh nyelvóra anyagfeldol-  
gozását a kívánt szakirányú célok mielőbbi elérése érdekében.  
Azt tapasztaltam, hogy a szaktanár-nyelvtanár és a nyelvtanár-  
szaktanár érintkezése és pedagógiai kapcsolata élénk, kellő  
időben történik, s ezzel elősegítik az oktatási nehézségek op-  
timális időbeni megkönnyítését.

A komplex órák tananyagához szorosan kapcsolódnak a labo-  
ratóriumban folyó gyakorlatok. Itt elsősorban a kiejtéssel kap-  
csolatos gyakorlatokat tudtam meghallgatni, mivel az egyéb tan-  
anyagot a prágai központ bekérte /az új tankönyvhöz új mag-  
nófelvételeket készítenek a laboratóriumi órákhoz is/.

Charlotta Kováčová kartársnővel folytatott beszélgetéseim során  
megállapítottam, hogy Zahrádkyban kb. ugyanolyan szinten áll-  
nak a magnószalagos felvételek elkészítésével, mint a mi inté-  
zetünkben. Sok a kísérlet, de még kevés a jól bevált hangfel-  
vétel.

Mariánské Lázněben mindössze csak egy hasznos délelőttöt  
töltöttem. Azonnal tapasztaltam, hogy az oktatási központot,  
nagy gyakorlattá rendelkező igazgató vezeti. Tanártársai se-  
gítségével orvosi szakirányú előkészítést irányít mintaszerűen  
és nagy lelkesedéssel. A tantestület tagjai is megnyerőek, min-  
den egyes tanár valamilyen módszertani területen külön fogla-  
latoskodik. Éppen ezért felajánlottam, hogy dolgozzuk ki közö-  
sen a diákok hazai-otthoni tanulásával, felkészülésével kapcso-  
latos problémaköröket. Ezt az oktatási központ igazgatója röpm-  
mel fogadta, s megígérte, hogy szívesen bekapcsolódik ebbe a  
munkába.

Örömmel tapasztaltam, hogy ebben a tantestületben több tankönyvíró és jegyzetkészítő működik. Első helyen szeretném megemlíteni Antonin Bytelt és Adolf Stachot, akiknek egy-két munkáját magammal is hoztam. Figyelemre méltó A. Bytel nyelvtanoktatásával kapcsolatos módszere, valamint A. Stach audiovizuális, valamint szövegmondásos módszere, melyekkel nagyban elősegíti a szöveg hallás utáni mielőbbi megértését és pontos jegyzetelést. Ezt a területet érdemes volna közelebbről megnézni, a kellő tanulmányozás után a leendő új tankönyvünkbe átültetni.

A. Bytel kollégával folytatott beszélgetés során azt vettem észre, hogy a beszéd aktivizálására már az oktatás első időszakában kb. 10-15 beszédgyakorlati képsort dolgoz ki. Ezek 10-12 soros rövid mondatokból álló szövegek, s amennyiben lehetséges, ezeket párbeszédes formában is hozza. Az egyes témakörök ilyenek: 1./ Család, 2./ Az üzletben, 3./ A tengerparton, 4./ A Vencel téren, 5./ A mi klubhelyiségünk, 6./ A pályaudvaron, 7./ Az étteremben, 8./ A ház, 9./ A postán, 10./ Az emberi test. Ezekkel jobban tudja kelteni a hallgatók körében az aktív beszédkésztségre való törekvést, az órák ezzel színesebbekké válnak, s a diákok jobban koncentrálnak.

Egyébként a meglátogatott órákon a nyelvtanárok mintaszerűen kapcsolták egybe a vetítettképes előadást a nyelvtani magyarázatokkal, amelyeket a táblán nagyon ügyesen szemléltettek.

/Somos Béla/

Mind az óralátogatások, mind a beszélgetések azt mutatták, hogy - bár az oktatás körülményeiben, feltételeiben sok eltérés akad, - gondjaink lényegében közösek.

Oktatási téren az idő rövidsége - s ezzel együtt a felsőoktatási intézmények egyre emelkedő követelményei -, nevelési téren a vietnamiak izolációja jelenti a legnagyobb problémát. Az elsők úgy próbálnak enyhíteni, hogy az előkészítő periódus idejét két évre emelik. A közösségi, társadalmi kapcsolatok javítása terén viszont fokozott nehézséget jelent, hogy a szóbanforgó intézet egy kis faluban van, ami már eleve bizonyos elszigeteltséget jelent.

Látogatásunk során többféle tankönyvet ismertünk meg. Érdekes - és elgondolkodtató -, hogy létezik a vietnamiak számára készített cseh nyelvkönyv is. Ugyanigy figyelmet érdemel, hogy megérkezésükkor a diákok egy kis füzetet kapnak, amely anyanyelvükön tartalmazza a számukra legfontosabb információkat a nyelvről, az országról, a követelményekről, a felsőoktatási intézményekről.

Csehszlovákiai tartozkodásunk más tekintetben is gyümölcsöző volt: találkoztunk Nguyen Phan Canh, Prágában dolgozó nyelvtudóssal, akitől sok információt kaptunk a vietnami nyelvre vonatkozóan, s többek közt nyelvészeti munkáinak egyik kötetét is ideajándékozta. A tudóst - a vietnami béke létrejötte alkalmából - ünnepi ebéden láttuk vendégül.

Mint Prágában tartozkodásunk során kiderült, a csehszlovák kollégák magas színvonalon foglalkoznak a vietnami nyelvről való vonatkozó ismeretek, adatok gyűjtésével, s élénk kapcsolatot tartanak fenn e téren is a Herder Intézet két - hasonló területen munkálkodó - tanárával. Beszélgetéseink során felmerült, hogy hasznos lenne, ha a KGST keretében tudományos tanácskozást lehetne összehívni egy-egy nyelv - így pl. az arab, vietnami, spanyol - közös érdeklődésre számottevő kérdéseinek megvitatására.

A beszélgetések során felmerült egy - a testvérintézmények által közösen tartott - folyóirat terve. Ha a MM és a NEK vezetősége ezzel egyetért, jó lenne, ha ezt a gondolatot támogatná. Mivel a csehszlovákiai testvérintézményekben magyarul tudó kollégák vannak - a magyar kiadványok számukra hasznosak, a későbbiekben érdemes lenne tankönyveinket, s az esetleges egyéb kiadványokat számukra elküldeni.